

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş:10.09.2022 Accepted/Kabul:25.10.2022

DOI:10.30794/pausbed.1173546

Research Article/Araştırma Makalesi

Varoğlu, G. (2022). "Hayvan Adları İçeren Türkçe - Japonca Benzetmeler ve Ansiklopedik Anlam Açısından Bir Bakış" *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2022 Sayı 53: Özel sayı 2, Denizli, ss. 065-079.

HAYVAN ADLARI İÇEREN TÜRKÇE - JAPONCA BENZETMELER VE ANSİKLOPEDİK ANLAM AÇISINDAN BİR BAKIŞ

Gonca VAROĞLU*

Öz

Bu çalışmada Türkçe ve Japoncada hayvan adları içeren benzetmelerin anlamsal olarak karşılaştırılması ve ansiklopedik anlam bakış açısı ile çözümlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 53 Türkçe, 30 Japonca benzetme oluşturmaktadır. Karşılaştırmalı açıdan ele alınan benzetmeler 5 kategori altında toplanmıştır. Her iki dilde de aynı hayvan adı içeren ve aynı anlama sahip 1 benzetme, aynı hayvan adı içeren farklı anlama sahip 16 benzetme, aynı hayvan adı içeren hem benzer hem de farklı anlamlara sahip 7 benzetme, farklı hayvan adı içeren ancak benzer anlamlı olan 3 benzetme tespit edilmiştir. Buradan, Türk ve Japon toplumunda hayvanlar hakkındaki algının çoğunlukla farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Diğer taraftan bu çalışmada ansiklopedik anlam bakış açısıyla çözümlenen benzetmelerin neredeyse tamamının geleneksellik ilkesini yerine getirdiği, bunun yanında genellik ve içsellik ilkelerinin de bazılarını karşıladıkları, geleneksellik ilkesini sağlamayan Japonca bazı benzetmelerde ise geleneksellik derecesini arttırmak için hayvan adı önüne açıklamalar eklendiği görülmüştür. Sonuç olarak geleneksellik ilkesinin benzetmelerin oluşumunda ve anlaşılmasında önemli bir ölçüt olduğu fikrine ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Ansiklopedik anlam, Benzetme, Hayvan adları, Japonca, Türkçe.*

TURKISH - JAPANESE SIMILES CONTAINING ANIMAL NAMES AND A VIEW FROM THE PERSPECTIVE OF ENCYCLOPEDIA MEANING

Abstract

In this study, it is aimed to compare the similes containing animal names in Turkish and Japanese semantically and to analyze them from the perspective of encyclopedic meaning. The sample of the study consists of 53 Turkish similes and 30 Japanese similes. The similes considered from a comparative perspective are grouped under 5 categories. In both languages, 1 simile with the same animal name and the same meaning, 16 similes with the same animal name with different meanings, 7 similes with the same animal name with both similar and different meanings, 3 similes with different animal names but with similar meanings have been identified. From this, it is understood that the perception of animals in Turkish and Japanese society is mostly different. On the other hand, it was seen that almost all of the similes analyzed in this study from the perspective of encyclopedic meaning fulfill the traditionality principle, as well as some of the generality and interiority principles, and in some Japanese similes that do not provide the traditionality principle, explanations are added in front of the animal name to increase the degree of traditionality. As a result, it was concluded that the principle of traditionality is an important criterion in the formation and understanding of similes.

Keywords: *Encyclopedic meaning, Simile, Animal names, Japanese, Turkish.*

*Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, NEVŞEHİR.
e-posta: goncavaroglu@nevsehir.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0002-0512-9327>)

1. GİRİŞ

Bir varlığın özelliğini, başka bir varlığın ya da kavramın özelliği ile anlatma biçimi olan benzetme, yazılı dilin önemli bir parçası olmakla beraber, konuşma dilinde de sıklıkla başvurulan bir söz figürüdür (Aksan, 2009: 61, 111-113; Kıran ve Kıran, 2006: 345). Benzetmede, benzeyen, benzetilen, benzetme yönü ve benzetme ilgeci olmak üzere 4 temel öge bulunmaktadır; ancak bunlardan benzetme yönünün eksiltilmesi herhangi bir sorun teşkil etmemektedir. Türkçe ve Japonca benzetmelere bakıldığında, benzetme yönü bulunmayan benzetmelerin de sayıca çok olduğu görülmektedir.

İsteyen herkes iki kavram arasında benzerlik ilişkisi kurarak kendine özgü benzetmeler oluşturabilir; ancak her dilde çoğunluk tarafından kabul görmüş ve yaygın olarak kullanılan benzetmeler bulunmaktadır. Bunlardan bir bölümü ise hayvan adı içeren benzetmelerdir. Hayvanlar, dünyanın neresine gidilirse gidilsin benzer dış görünüş ve karakter özelliklerine sahiptir. Elbette belirli coğrafyalarda yaşayıp bazı coğrafyalarda yaşamayan ya da ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye türlerinin farklılık gösterdiği hayvanlar da bulunmaktadır. Bununla birlikte her toplumun kendi değerlerine göre hayvanlar hakkında geliştirdikleri bir bakış açısından da söz etmek mümkündür.

Toplumların hayvanlar hakkındaki değerlendirmelerinin en net şekilde görüldüğü dil araçları ise deyim ve atasözleridir. Hemen her dilde hayvan adı içeren deyim ve atasözleri bulunmakta ve alan yazında bu konuda çeşitli çalışmalar yer almaktadır. Özkan Kurt (2022), Türk toplumunda ve kültüründe insanların hayvanlar açısından kavramsallaştırılmalarını hayvan metaforları bağlamında; Kurucu (2020), Türkiye ve Kosova'da atasözlerinde kullanılan hayvan adlarını benzerlik, farklılık ve duygu değerleri açısından; Aydoğmuş (2020), Kırgız Türkçesinde at ve it adlarıyla kurulan deyimleri yapısal ve anlamsal bakımdan incelemektedir. Türk (2019), atasözlerinde geçen at, aslan-arşlan ve deve kavramlarının atasözlerine kattıkları anlamları; Bekar (2016), Kırgız Türkçesinde hayvan adları ile kurulan atasözlerini; Güneş (2017), hayvan adları içeren Türkçe ve İtalyanca metaforları; Ömür (2012), Almandada ve Türkçede hayvan adları ile oluşmuş deyimleri ele almaktadır. Baba (2020; 2019; 2018; 2017; 2016; 2015; 2014; 2013; 2012; 2011; 2010), 2010-2020 yılları arasında yaptığı çalışmalarda *ushi*¹ (inek), *tora* (kaplan), *usagi* (tavşan), *ryū* (ejderha), *hebi* (yılan), *uma* (at), *hitsuji* (koyun), *saru* (maymun), *niwatori* (tavuk) ve *inu* (köpek) adlarını içeren Japonca atasözlerini ve insanların geçmişten günümüze bu hayvanları nasıl algıladıklarını değerlendirmektedir. Gençler (2017), hayvan adı içeren Türkçe ve Japonca atasözlerini yapı ve anlam açısından karşılaştırmakta ve metaforlar üzerinden Türk ve Japon toplumunun hayvanlara atfettikleri özellikleri incelemektedir. Akbay (2014), Japoncada *neko* (kedi), *inu* (köpek), *uma* (at), *ushi* (inek), *nezumi* (fare), *tora* (kaplan) adlarını içeren atasözleri üzerine hazırladığı çalışmada bu hayvanların sadece olumlu veya olumsuz anlamlar yüklenmediği, hem olumlu hem olumsuz kavramlarla özdeşleştiği sonucuna varmıştır. Ueda (2004) ise, hayvan adları içeren Almanca ve Japonca deyimler üzerine hazırladığı çalışmada, topladığı verileri önce istatistiksel daha sonra biçimsel, anlamsal ve kullanımsal açıdan karşılaştırmaktadır. Bunların dışında da hayvan adları ile ilgili başka çalışmalardan söz etmek mümkündür. Ancak çalışmaların çoğu deyim ve atasözlerini temel almaktadır. Bu çalışmada ise bahsi geçen çalışmalardan farklı olarak hayvan adı içeren Türkçe ve Japonca benzetmeler ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı, hayvan adı içeren Türkçe ve Japonca benzetmeler arasındaki anlamsal benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesidir. Ayrıca bu çalışmada, benzetmelerin ansiklopedik anlamın 3 temel ilkesi olan geleneksellik, genellik ve içsellik ilkelerinden hangilerini sağladığı, bu ilkelerin benzetmelerin anlamlarının belirlenmesinde nasıl bir etkisi olduğu tartışılmaktadır.

Çalışmada tarama, içerik analizi ve karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır. 53 Türkçe ve 30 Japonca benzetmeyi kapsayan örneklem, her iki dil için de benzetmelerle ilgili herhangi basılı bir kaynak bulunmadığından, çevrimiçi sözlük ve sitelerin taranması sonucunda oluşturulmuştur². Türkçe benzetmeler için Türk Dil Kurumu çevrimiçi sözlüğe hayvan adları tek tek girilerek sözlükte "gibi" benzetme ilgeci ile birlikte kullanılan benzetmeler taranmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2022: <https://sozluk.gov.tr/>). Örneğin arama bölümüne "at" sözcüğü yazıldıktan sonra "Atasözleri, Deyimler veya Birleşik Fiiller" başlığı altında "at gibi" benzetmesinin bulunup bulunmadığı kontrol edilmiş; kalıplaşmış şekilde sözlükte yer alan benzetmeler araştırmaya dâhil edilmiştir. Japonca benzetmeler içinse

1 Bu çalışmada çok sayıda Japonca hayvan adı ve Japonca benzetme bulunduğundan, anlatımın akıcılığını bozmamak için Japonca sözcüklerin sadece Türkçe transkripsiyonları verilmiştir.

2 Bu çalışmada ele alınan benzetmeler sözü edilen kaynaklar temel alınarak oluşturulduğundan, bu kaynaklarda yer almayan benzetmeler kapsam dışı tutulmuştur. Buradan hareketle hayvan adları içeren Türkçe ve Japonca benzetmelerin bu çalışma ile sınırlı olmadığını belirtmek gerekmektedir.

“Nihongo Hyōgen Info³ (Japonca İfade Bilgileri)” adlı siteye başvurulmuştur (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/>). Sözcük tarama bölümüne Türkçe benzetmelerde geçen hayvan adlarının Japoncaları girilerek “yō ni / yō na / mitai ni / mitai na” benzetme ilgeçleri ile kullanılan hayvan adları tespit edilmiştir. Örneğin sitede “at” sözcüğünün Japonca karşılığı olan “uma” sözcüğü aratıldıktan sonra bu sözcükleri içeren örnek cümle ve ifadeler arasında bulunan “uma +no + yō ni / yō na / mitai ni / mitai na” yapısındaki benzetmeler araştırma kapsamına alınmıştır. Ayrıca bu şekilde belirlenen Japonca benzetmelere ek olarak hayvan adları içeren atasözleri ile ilgili çalışmalarda en çok geçen hayvan adlarının da benzetme şeklinde kullanılıp kullanılmadığı kontrol edilerek; bu benzetmelere de bu çalışmada yer verilmiştir.

Diğer taraftan, bu çalışmada, hayvan adı olmayan ama hayvanlarla ilgili olan kanat, kuyruk, gaga gibi sözcükler kapsam dışı bırakılmıştır. Benzetme ilgeci ile kullanılmayan “Deve!”, “Köpek!”, “Ayı!” gibi metaforik kullanımlar ve “ceylan bakışlı”, “suna boylu”, “washibana (kartal burunlu)”, “nekoze (kedi sırtlı)” gibi benzetme ilgeci barındırmayan imge metaforları değerlendirmeye alınmamıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Ansiklopedik anlam “bir sözcükle ilgili bilgilerin toplamı” olarak tanımlanmaktadır (Langacker, 2008: 36-50; Evans & Green 2006: 206-222). Bilgilerin toplamından kasıt, insanoğlunu çevreleyen dünya ve içinde yaşanılan toplum ile kültüre ait bilgilerin tamamıdır (Momiya, 2010: 94). Dolayısıyla ansiklopedik anlam, bir sözcüğün sözlük anlamından daha geniş bir anlamı ifade etmektedir. Örneğin “köpek” sözcüğünün ansiklopedik anlamı “köpeğillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik ve avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2022: <https://sozluk.gov.tr/>)” sözlük anlamının yanında “kuyruğunun olması”, “2 kulağının olması”, “4 ayağının olması”, “bazı talimatları dinlemesi” gibi köpeğe ait birçok öğeyi kapsamaktadır. Momiya (2010: 95) ansiklopedik anlamı oluşturan öğeler arasında daha “merkezi” olanlar ve bir de o merkezin “etrafı”nda olanlar bulunduğunu belirtmekte ve bu öğelerin önem derecesinin farklı bakış açılarına göre değişiklik gösterdiğini vurgulamaktadır.

Ansiklopedik anlam kuramında “geleneksellik”, “genellik” ve “içsellik” olmak üzere 3 ilke bulunmaktadır. Ansiklopedik anlamı oluşturan öğelerin bilinirlik durumu yani kaç kişi tarafından biliniyor olduğu “geleneksellik” ilkesinin belirlenmesinde temel ölçüt olup, çoğu insan tarafından bilinen öğeler, gelenekselliği yüksek öğelerdir. Bir sözcüğün ansiklopedik anlamını oluşturan öğelerin, o sözcüğü işaret eden kategoriden ne kadarını kapsadığı ise “genellik” ilkesini oluşturmaktadır. İçsellik ise, bir sözcüğün ansiklopedik anlamını oluşturan öğelerin, dışarıdan bir etki olmadan kendi içinde barındırdığı özellikleridir. “Köpek” örneği üzerine düşünülecek olursa, “kuyruğunun ve 2 kulağının olması” ve “4 ayaklı olması” köpeğin içsel özelliği olup, “yürüyüş sevmesi” ise hemen hemen tüm köpek cinsleri için geçerli olduğundan genellik ilkesi dâhilindedir. “Sadık” olması ise köpek besleyen çoğu kişi tarafından bilinen bir gerçek olduğundan geleneksellik ilkesine işaret etmektedir. Ancak burada unutulmaması gereken bir konu vardır; o da aynı dili konuşan insanların bile deneyimlerinin farklılık göstermesi ihtimalidir (Momiya, 2010: 95)

Bunlara ek olarak genellik ilkesine göre, sözcüğün ansiklopedik anlamı içerisinde “prototip”, “ideal” ve “kalıplaşmış” örnekler bulunmaktadır. Prototip (tipik) örnek, “bir kategori içerisinde, çok sayıda görülen ve kolaylıkla akla gelen üye”; ideal örnek, “bir kategori içerisinde, (herhangi bir bakış açısıyla bakıldığında) ideal özelliklere sahip üye”; kalıplaşmış örnek, “bir kategori içerisinde, bazı üyelerin sahip olduğu özellikler, yeterli delil olmamasına rağmen kategorinin tüm üyelerine mâl edildiği örnekler” olarak tanımlanmaktadır (Momiya 2010: 96-97).

3. TÜRKÇE ve JAPONCA BENZETMELERDE KULLANILAN HAYVAN ADLARI

Yüceol Özezen (2021) tarafından yapılan çalışmada Türkiye Türkçesinin hayvan evreninde yer alan 1.103 hayvan adı tespit edilmiştir. Bu adlar arasında “ada tavşanı, Afrika çekirgesi, ağ kurdu, ağaç arısı, bağrıkkara, bal kelebeği, beyazsinek, cennet balığı, çıplak at, diplarya, domuz balığı, elöpen, esperi, fangri, fırtına kuşu, gözlüklü yılan, hüthüt, kamçıkuyruk, koşin, kumkayası, marsıvan eşeği, ördek balığı” gibi herkes tarafından bilinmesi mümkün olmayan çok çeşitli hayvan adları bulunmaktadır. Elbette bu hayvan adlarının tamamı benzetme içinde

3 Bu site, blog, köşe yazısı, roman gibi çeşitli yazılı kaynakları temel alarak oluşturulan, anahtar sözcükler aracılığıyla Japonca ifadelerin taranabildiği bir web sitesidir.

kullanılmamaktadır. Bahsi geçen çalışmada tespit edilen hayvan adları TDK çevrimiçi sözlükte taranarak “gibi” benzetme ilgeci ile kullanılanlar bu çalışmaya dâhil edilmiştir. Sözlükte benzetme biçiminde yer almayan hayvan adları ise bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Tablo 1: Araştırmaya dâhil edilen Türkçe hayvan adları

Arı	Ceylan	hindi	keklik	kuzu	Sülün
Aslan	Çıyan	horoz	kene	leylek	Tavuk
at	Deve	Istakoz	Koyun	manda	Tazı
Ayır	deve kuşu	İt	Köpek	maymun	Tilki
Ayı	dolap beygiri	Kaplumbağa	kukumav kuşu	öküz	Tosun
baykuş	Domuz	Karabatak	Kumru	papağan	Yengeç
Boğa	ejderha, ejder	Karga	Kurt	pire	Yılan
böcek	Eşek	Katır	Kuş	sunu	Zürafa
bülbül	Fil	Kedi	Kuzgun	sülük	

Yukarıdaki tabloda yer alan 53 hayvanın tamamı sözlükte “gibi” ilgeci ile birlikte bulunmaktadır. Bu tabloda yer verilmeyen farklı hayvan adları ile kullanılan benzetmeler de mutlaka vardır: örneğin “balık gibi”, “atmaca gibi”. Ancak bu benzetmelere sözlükteki taramada kalıplaşmış şekilde ulaşılamadığından bu şekildeki hayvan adları çalışma kapsamına alınmamıştır.

Çalışmanın öncelikli amacı Türkçe ve Japonca benzetmeler arasında anlamsal bir karşılaştırma yapmak olduğundan giriş bölümünde de bahsedildiği gibi Japonca hayvan adlarının belirlenmesinde Türkçe hayvan adlarından yola çıkılmıştır. Dolayısıyla Tablo 1.’de yer alan hayvan adlarının Japonca karşılıkları tespit edilerek “*Nihongo Hyōgen Info*” adlı web sayfasında sözcük arama bölümüne bu hayvan adları girilerek benzetme olarak kullanılıp kullanılmadıklarına bakılmıştır. Bu şekilde 24 ortak hayvan adı tespit edilmiştir. Geriye kalan 6 hayvan ise hayvan adları içeren atasözleri ile ilgili çalışmalarda en çok görülen hayvanlar olduğundan çalışmaya dâhil edilmiştir.

Tablo 2: Araştırmaya dâhil edilen Japonca hayvan adları

<i>hachi</i> (arı)	<i>rakuda</i> (deve)	<i>shichimenchō</i> (hindi)	<i>inu</i> (köpek)	<i>niwatori</i> (tavuk)	<i>tora</i> (kaplan)
<i>shishi</i> (aslan)	<i>dachō</i> (devekuşu)	<i>kame</i> (kaplumbağa)	<i>hato</i> (kumru/güvercin*)	<i>kitsune</i> (tilki)	<i>nezumi</i> (fare)
<i>uma</i> (at)	<i>buta</i> (domuz)	<i>karasu</i> (karga)	<i>ōkami</i> (kurt)	<i>kani</i> (yengeç)	<i>shika</i> (geyik)
<i>kuma</i> (ayı)	<i>roba</i> (eşek)	<i>neko</i> (kedi)	<i>saru</i> (maymun)	<i>hebi</i> (yılan)	<i>usagi</i> (tavşan)
<i>uguisu</i> (bülbül)	<i>zō</i> (fil)	<i>hitsuji</i> (koyun)	<i>ōmu</i> (papağan)	<i>ushi</i> (inek)	<i>tokage</i> (kertenkele)

Japoncada kumru adını içeren bir benzetme tespit edilememiştir. Ancak kumru, güvercin ailesinden olduğundan ve biraz küçük de olsa güvercin benzediğinden Japonca hayvan adları tablosuna “*hato* (güvercin)” sözcüğü eklenmiştir. Yukarıda Türkçe benzetmelerle ilgili yapılan açıklama ile benzer şekilde Japoncada da hayvan adı içeren benzetmelerin tamamı bu kadar değildir. Ama tarama yapılan veri tabanında sadece yukarıdakiler benzetme ilgeçleri ile kullanıldığından Japonca hayvan adları Tablo 2 ile sınırlandırılmıştır.

4. HAYVAN ADLARI İÇEREN TÜRKÇE ve JAPONCA BENZETMELERİN ANLAMSAL KARŞILAŞTIRMASI

Bu bölümde, hayvan adı içeren Türkçe ve Japonca benzetmeler anlamsal açıdan karşılaştırılmaktadır. Türkçe benzetmeler sözlükte anlamları ile birlikte yer alırken, Japonca benzetmeler taramanın yapıldığı web sitesinde cümle içlerinde bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkçe benzetmelerin anlamları doğrudan sözlükten alınmış; Japonca benzetmelerin anlamları ise cümle ve ifade içlerindeki kullanımlarından çıkarılmıştır.

Anlamsal açıdan karşılaştırılan benzetmeler “aynı hayvan adı benzer anlam”, “aynı hayvan adı farklı anlam”, “aynı hayvan adı hem benzer hem farklı anlam”, “farklı hayvan adı benzer anlam” ve “farklı hayvan adı farklı anlam” olmak üzere 5 kategori altında toplanmıştır.

4.1. Aynı Hayvan Adı Benzer Anlam

Bu kategoriye giren sadece 1 benzetme tespit edilmiştir.

Tablo 3: Aynı hayvan adı benzer anlam

Türkçe Benzetme	Anlam	Japonca Benzetme	Anlam
papağan gibi	1. aynı şeyi tekrarlamak, peş peşe söylemek	<i>ōmu no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na⁴</i>	1. aynı şeyi tekrarlamak, aynı şeyleri mırıldanmak

Papağanın sürekli aynı sözcükleri ya da sesleri tekrar etmesi bu hayvana özgü karakteristik bir özelliktir. Her iki toplumun da papağanın bu özelliğini benimsediği görülmektedir. İnsanın davranışsal bir özelliğini niteleyen bu benzetmenin her iki toplumda da olumsuz anlama yakın olduğu düşünülmektedir.

4.2. Aynı Hayvan Adı Farklı Anlam

Bu kategoriye giren 16 benzetme tespit edilmiştir.

Tablo 4: Aynı hayvan adı farklı anlam

Türkçe Benzetme	Anlam	Japonca Benzetme	Anlam
arı gibi	1. çalışkan 2. hızlı ve sürekli	<i>hachi no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na⁵</i>	1. kalabalık 2. ince (kadın beli)
aslan gibi	1. boylu boslu, güçlü ve yakışıklı. 2. sağlığı yerinde.	<i>shishi no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na⁶</i>	1. gür ve beyaz (sakal)
at gibi	1. vücudu iri yarı olan (kadın)	<i>uma no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na⁷</i>	1. uzun (yüz) 2. hızlı 3. büyük ve beyaz (diş) 4. sessiz 5. güçlü
bülbül gibi	1. bildiklerini hiçbir şey saklamadan söylemek 2. kolaylıkla konuşmak, okumak 3. güzel sesle, neşeyle konuşmak	<i>uguisu no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na⁸</i>	1. net, açık, anlaşılır
deve gibi	1. uzun boylu 2. hantal	<i>rakuda no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na⁹</i>	1. dayanıklı 2. hareketsiz 3. kamburu olmak

4 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği cümle örneği şu şekildedir: *ōmu no yō ni kuchi saki dake de kurikaeshi iu* → papağan gibi sadece dilinin ucuyla tekrar etmek (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/7432521>)

5 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *mitsu ni muragaru hachi no yō ni* → bala üşüşen arılar gibi; *hachi no yō ni koshi no kubireta onna* → arı gibi beli ince kadın (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/6726796>)

6 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örneği şu şekildedir: *shishi no yō ni shiroi hoho hige* → aslan gibi beyaz favori ve sakal (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/4746008>)

7 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *uma no yō na nagai kao* → at gibi uzun yüz; *uma no yō ni ōki shiroi ha* → at gibi büyük beyaz dişler; *uma no yō ni ononashiku tatte iru* → at gibi sessizce durmak (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/2563812>)

8 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örneği şu şekildedir: *uguisu no yō ni sunda koe* → bülbül gibi net bir ses (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/5035438>)

9 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği cümle ve ifade örnekleri şu şekildedir: *ichi nichū itteki no mizu mo nomazu rakuda no yō ni kōgun suru* → bütün gün bir damla su içmeden deve gibi yürümek; *senaka ni rakuda mitai na kōbu o tsuketeru* → sırtında deveye benzer bir kambur var (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/5358835>)

deve kuşu gibi	1. bir tehlike, bir olay karşısında yararlı olmayacağı apaçık ortada olan kaçamak bir yola sapmak 2. başkalarını aldattığını sanarak kendisini aldatmak 3. tehlikeyi görmek istememek	<i>dachō no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na¹⁰</i>	1. çırpamak, sirkelemek
eşek gibi	1. kaba, düşüncesiz	<i>roba no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na¹¹</i>	1. korkak 2. büyük 3. memnun olmak 4. hamallık etmek
fil gibi	1. çok yemek yiyen (kimse) 2. çok şişman (kimse)	<i>zō no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na¹²</i>	1. küçük ve çekik (göz) 2. iri yarı 3. sinirli 4. büyük (dağ, tepe)
hindi gibi	1. gururlanmak, kurumlanmak, büyüklük taslamak	<i>shichimenchō no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na¹³</i>	1. rengi hızlı değişen (yüz) 2. ince kırışıklıkları olan
kedi gibi	1. uysal ve sokulgan	<i>neko no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na¹⁴</i>	1. kısık sesle, sessizce 2. kısık (göz) 3. büyük (göz) 4. parlak (göz) 5. vücudu eğip bükmek 6. akıllı 7. ciddi 8. kurnaz 9. çevik 10. tembel
koyun gibi	1. budala, şaşkın 2. karar ve davranışlarında başkasına bağımlı olan, başkasına uyan	<i>hitsuji no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na¹⁵</i>	1. mülayim
köpek gibi	1. çok yaltaklanan	<i>inu no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na¹⁶</i>	1. sevinçli 2. şaşkın 3. sessiz 4. zavallı 5. hareketli 6. kokuya duyarlı

10 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örneği şu şekildedir: *dachō no yō ni hirahira to oyōfuku o nabikasete* → devekuşu gibi kıyafetleri çırpamak (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/5459184>)

11 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği cümle ve ifade örnekleri şu şekildedir: *mesu hyō no mure ni owareta roba no yō ni odo odo suru* → leopar sürüsü tarafından saldırıya uğrayan eşek gibi korkmak; *roba mitai ni takusan no nimotsu o se ou* → eşek gibi çok fazla eşya taşımak; *roba mitai ni ōki na chō* → eşek kadar büyük kelebek (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/3154216>)

12 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *zō no yō na chīsa na me* → fil gibi küçük gözler; *ōkina zō no yō na katachi no oka* → büyük fil gibi bir tepe; *zō no yō ni hosoi me* → fil gibi ince gözler (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/6104032>)

13 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örneği şu şekildedir: *shichimenchō no yō ni sugu ni kaioiro o kaeru* → hindi gibi yüz rengini hızla değiştirmek (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/7201052>)

14 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *neko no yō ni goro goro nodo o narasu* → kedi gibi mırıldanmak; *ōkina me o neko no yō ni hosoku suru* → büyük gözleri bir kedi gibi kırmak; *neko no yō ni senaka o marumete* → kedi gibi sırtını dikleştirmek; *neko no yō ni karada o marumete* → kedi gibi vücudunu kıvrırmak; *neko no yō ni ashi oto o shinobaseru* → kedi gibi ayak seslerini gizlemek; *karite kita neko mitai ni kashikomaru* → ödünç alınmış bir kedi gibi akıllı; *emomo o nerau neko no yō na kao de* → avını hedefleyen bir kedi gibi bir yüzle; *kai neko no yō ni darari toshita seikatsu* → ev kedisi gibi tembel hayat (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/6568662>)

15 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örneği şu şekildedir: *hitsuji no yō na nyūwa na kao* → koyun gibi mülayim yüz (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/8026202>)

16 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *yuki no naka o kyā kyā ii nagara inu no yō ni hashirimawaru* → karda çığlık atarak köpek gibi koşup dolanmak; *michi ni mayotta inu no yō ni tomadou* → yolunu kaybetmiş köpek gibi şaşkın; *bisho nure no inu no yō ni shōzen to suru* → ıslanmış bir köpek gibi sessizleşmek; *esa o oadzukesarete iru inu no yō na urunda hitomi* → yem emanet edilen bir köpek gibi nemli gözler; *inu mitai ni samoshii otoko* → köpek gibi zavallı bir adam; *shikarareta inu no yō ni me o sorasu* → azarlanmış bir köpek gibi uzağa bakmak; *inu no yō ni atari o kagi mawaru* → köpek gibi etrafı koklayarak dolanmak (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/1888625>)

kumru gibi	1. kendi dünyasına çekilmiş	<i>hato no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na¹⁷</i>	1. sağa sola sapmadan dümdüz hareket eden
kurt gibi	1. işini bilen, girişken (kimse)	<i>ōkami no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na¹⁸</i>	1. keskin (diş) 2. korkunç 3. sınırlı 4. iştahla yemek
maymun gibi	1. tuhaf, gülünç hareketler yapan 2. taklitçi	<i>saru no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na¹⁹</i>	1. kırmızı yüz 2. zayıf, sıska 3. hafif 4. hızlı tırmanabilen 5. kırışık cilt
tavuk gibi	1. erken yatıp uyuyan	<i>niwatori no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na²⁰</i>	1. tiz ses

Yukarıdaki tablo genel olarak değerlendirildiğinde her iki dilde de bu hayvan adlarını içeren benzetmelerin insanların fiziksel ve davranışsal özelliklerini nitelediği, arının Türk toplumu için çalışkanlığı, Japon toplumu için kalabalığı, topluluk olarak hareket etmeyi, ayrıca ince kadın belini, aslanın Türkler için gücü ve sağlığı, Japonlar için beyaz sakalı, atın ise tam ters şekilde Türk toplumu için sadece fiziksel bir özellik olan iriliği, Japon toplumu içinse aslanda olduğu gibi gücü, hızı ve bunların dışında büyük diş ve yüz için fiziksel benzerlikleri ve sessizliği temsil ettiği görülmektedir. “bülbül gibi” gibi benzetmesi ise her iki toplum için de olumlu bir anlama sahip olup Türkler için özellikle güzel sesi, Japonlar içinse anlaşılabilirliği ifade etmektedir. “deve gibi” benzetmesinin her iki dilde de hem olumlu hem de olumsuz anlamlara sahip olduğu, deve kuşunun ise Türkler için olumsuz, Japonlar için ne olumlu ne olumsuz bir anlam taşıdığı, “eşek gibi” benzetmesinin ise her iki toplum için çoğunlukla olumsuz ama Japonlar için memnuniyet gibi olumlu bir anlamı da ifade ettiği görülmektedir. Japonca “eşek gibi” benzetmesindeki “büyük” anlamının Türkçe “eşek kadar” ile eşdeğer olabileceği, dolayısıyla olumsuz anlamda kullanıldığı düşünülmektedir. Türkçede fil, yemek yeme şekli ve şişmanlıkla ilişkilendirilirken, Japoncada filin tamamen olumsuz bir anlamı işaret ettiğini söylemek güçtür. Ancak Japoncadaki “fil gibi” benzetmesinin öfke ile alakalı olması dikkat çekmektedir. Türkçede “hindi gibi” benzetmesi olumsuz davranışsal bir özelliği, Japoncada ise olumsuzla yakın mânâda fiziksel özellikleri ifade etmektedir. Kedinin Türkler için olumlu, Japonlar içinse hem olumlu hem olumsuz bir imaja sahip olduğu görülmektedir. Türkler için tek bir davranışsal özelliği niteleyen kedi benzetmesinin Japonlar için fiziksel ve davranışsal birçok özelliği nitelediği söylenebilir. Koyun, Türkler için olumsuz Japonlar için olumlu bir anlama sahiptir. Köpek ise kediden farklı olarak Türkler için olumsuz bir anlam taşımaktadır, Japonlar içinse hem olumlu hem olumsuz birçok anlama sahiptir. Kurt için köpeğin tam tersi anlamlar söz konusudur. Türk toplumu için kurt olumlu bir anlam içermektedir; Japon toplumu içinse kurdun olumsuz birden çok anlamı mevcuttur. Maymun Türkler için davranışsal özellikleri nitelerken, Japonlar için fiziksel özellikleri nitelemektedir. Bağlama göre hem olumlu, hem olumsuz anlamlarda kullanıldığı düşünülmektedir. Son olarak tavuk benzetmesinin Türkler için erken yatmayı yani davranışsal bir özelliği, Japonlar içinse sesle ilgili fiziksel bir özelliği nitelemek için tercih edildiği görülmektedir.

4.3. Aynı Hayvan Adı Hem Benzer Hem Farklı Anlam

Bu kategoriye giren 7 benzetme tespit edilmiştir.

17 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği cümle örneği şu şekildedir: *hato no yō ni dokoka ni mukatte itchoku sen ni aruite ita* → yuvasına dönen güvercin gibi bir yere doğru dümdüz yürüyordu (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/4692813>)

18 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *ōkami no yō ni kishō no hageshī onna* → kurt gibi asabi kadın; *ōkami no yō na kowai kao* → kurt gibi korkunç yüz; *ōkami no yō ni nomi kui* → kurt gibi yiyip içmek (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/1772392>)

19 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *kao ga saru no yō ni akaku naru* → maymun gibi yüzü kızarmak; *saru no yō na kao o shita akanbō* → maymun suratlı bebek; *saru no yō na yase-kata o shiteiru rōjin* → maymun gibi sıska olan yaşlı bir adam; *saru no yō ni migaru* → maymun kadar hafif (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/2758286>)

20 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği cümle örneği şu şekildedir: *shimerareru niwatori no yō na koe de naki dashita* → bağlanmış tavuk gibi bir sesle bağırırım (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/1674307>)

Tablo 5: Aynı hayvan adı hem benzer hem farklı anlam

Türkçe Benzetme	Anlam	Japonca Benzetme	Anlam
ayı gibi	1. iri yarı	<i>kuma no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ²¹	1. iri yarı, heybetli
	2. kaba, anlayışsız (kimse)		2. rahat 3. çok 4. tüylü 5. gizlice
domuz gibi	1. oburcasına çok yemek	<i>buta no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ²²	1. çok yemek, şişman olmak
	2. kötü huylu ve hain.		2. sesli, gürültülü 3. pis
kaplumbağa gibi	1. soğukkanlı ve yavaş hareket eden (kimse)	<i>kame no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ²³	1. Sessizce, yavaşça yürümek
			2. sert 3. başı içeri/dışarı sokup çıkarmak
karga gibi	1. çok zayıf ve esmer (kimse)	<i>karasu no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ²⁴	1. zayıf 2. esmer
			3. boğuk (ses)
tilki gibi	1. kurnaz (kimse)	<i>kitsune no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ²⁵	1. kurnaz, akıllı (kimse)
			2. uzun, sivri yüz şekli 3. asık surat 4. çekik göz
yengeç gibi	1. yan yan yürümek	<i>kani no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ²⁶	1. yamuk yürümek
			2. ağızdan baloncuklar çıkarmak 3. tüylü, kıllı 4. çaresiz 5. kırmızı 6. esnek

21 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *kuma no yō na ōki na otoko* → ayı gibi büyük adam; *kuma no yō na ke no haeta te* → ayı gibi tüylü eller; *kuma no yō ni nossori to ugoku* → ayı gibi gizlice hareket etmek (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/3966923>)

22 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği cümle ve ifade örnekleri şu şekildedir: *buta mitai ni, taberu hō ga isogashikute, hoka no koto wa nani mo kangaeru hima ga nai* → domuz gibi, yemekle çok meşgulüm, başka bir şey düşünecek boş vaktim yok; *buta no yō ni futotte iru* → domuz gibi şişman; *buta no yō ni oto o tatete sūpu o nomu* → domuz gibi ses çıkararak çorba içmek; *buta no nakigoe no yō na futoi koe* → domuzun çıkardığı ses gibi dolgun ses; *buta no yō ni jibun no haita obutsu no naka ni kao o umete* → domuz gibi kendi kusmuğunun içine yüzünü gömüp (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/4145493>)

23 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği cümle ve ifade örnekleri şu şekildedir: *kame no yō ni ashimoto o shinobasete aruku* → kaplumbağa gibi sessiz yürümek; *kame no yō ni mi o katameru* → kaplumbağa gibi vücudu sertleşmek; *kame no yō ni kubi o hikkomeru* → boynunu bir kaplumbağa gibi geri çekmek (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/6843978>)

24 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *karasu no yō ni yasehosoru* → karga gibi zayıf; *karasu no yō ni kuroppoi kakkō* → karga gibi esmer; *karasu no yō na dami-goe* → karga gibi boğuk ses (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/3931618>)

25 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *kitsune mitai ni nuke me ga nai* → bir tilki gibi akıllı; *hosō nagai kitsune no yō na kao* → ince uzun tilki gibi bir yüz; *togatta kitsune no yō na kao* → sivri tilki gibi yüz; *kitsune no yō ni kuchi o togarasu* → tilki gibi somurtmak (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/1859430>)

26 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *kani no yō na fushigi na aruki kata* → yengeç gibi tuhaf bir yürüme şekli; *kani no yō ni awa o fuite iru, umareta bakari no akanbō* → yengeç gibi baloncuklar üfleyen yeni doğmuş bir bebek; *kani no yō ni takusan ke no haeta yubi* → yengeç gibi kıllı parmaklar; *ashi mo hasami mo nakushita kani no yō na hito (muryoku)* → bacağını da makasını da kaybetmiş yengeç gibi birisi (çaresiz); *yudeta kani no yō na kao iro* → haşlanmış yengeç gibi yüz rengi (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/9808352>)

yılan gibi	1. kıvrım kıvrım	<i>hebi no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ²⁷	1. kıvrım kıvrım
	2. hain, sevimsiz ve soğuk (kimse)		2. uzun
	3. sinsice		3. keskin (göz) 4. kurnaz

Yukarıdaki tabloya göre, her iki dilde de ayı, iriliği; domuz, fazla yemek yemeyi, şişmanlığı, kaplumbağa, sessizliği; karga, zayıflık ve esmerliği; tilki, kurnazlığı, yengeç, yan yürüme şekli; yılan, kıvrım kıvrım olma durumunu temsil etmektedir. Ancak bu anlamların dışında, aynı hayvanlar her iki toplum için farklı anlamlar da içermektedir. Türkler için ayı, kabalık; Japonlar için rahatlık, çokluk, büyüklük gibi anlamlara sahiptir. Domuzun, her iki toplum için de olumsuz bir imaja sahip olduğu görülmektedir. Kaplumbağanın, Türkçe başka anlamı olmayıp, Japoncada kabuğundan ötürü yapılan benzetme kapsamında sert ve baş hareketleri doğrultusunda fiziksel benzetmeler için kullanıldığı görülmektedir. Türkçede karga, tilki ve yengecin tek anlamı bulunurken, Japoncada farklı anlamları da vardır. Bunlar karganın sesi, tilkinin yüz şekli, yengecin çoğunlukla fiziksel özellikleri nitelemesi şeklindedir. Yılan ise dikkat çekici bir şekilde Türkler için sevimsizliği, sinsiliği temsil ederken, Japonlar için kurnazlığı temsil etmektedir.

4.4. Farklı Hayvan Adı Benzer Anlam

Bu kategoriye giren sadece 3 benzetme tespit edilmiştir.

Tablo 6: Farklı hayvan adı benzer anlam

Türkçe Benzetme	Anlam	Japonca Benzetme	Anlam
aygır gibi	1. iri yarı, cüsseli, güçlü (kimse)	aygır gibi <i>kuma no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ²⁸	1. iri yarı, heybetli
boğa gibi	1. çok güçlü görünen, vücudu iyi gelişmiş (delikanlı)	aygır gibi <i>kuma no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ²⁹	1. iri yarı, heybetli
kuzu gibi	1. çok uysal	<i>koyun gibi</i> <i>hitsuji no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ³⁰	1. mülayim

Türkçede ağır ve boğa, iriliği anlatmak için kullanılırken, bu anlamı vermek için Japoncada aygır sözcüğünün tercih edildiği; ayrıca uysal anlamı için Türkçede kuzu, Japoncada koyun hayvan adlarının kullanıldığı görülmektedir.

4.5. Farklı Hayvan Adı Farklı Anlam

Birbiri ile hiçbir şekilde eşleşmeyen Türkçe ve Japonca benzetmeler bu kategori altında toplanmıştır. Türkçe benzetmeler için ayrı, Japonca benzetmeler için ayrı bir tablo oluşturulmuştur.

4.5.1. Japonca ile Eşleşmeyen Türkçe Benzetmeler ve Anlamları

Bu kategoriye giren 25 benzetme tespit edilmiştir.

²⁷ Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *tsuru ga hebi no yō ni karami* → sarmaşıklar yılan gibi dolaşık; *hebi no yō ni nagai shippo* → yılan gibi uzun kuyruk; *hebi no yō ni hosoku, surudo me-tsuki* → yılan gibi ince, keskin gözlü; *hebi no yō na kōkatsu-sa* → yılan gibi kurnazlık (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/8566817>)

²⁸ Örnek cümle ve ifadeler için bakınız dipnot 22.

²⁹ Örnek cümle ve ifadeler için bakınız dipnot 22.

³⁰ Örnek cümle ve ifadeler için bakınız dipnot 15.

Tablo 7: Japonca ile eşleşmeyen Türkçe benzetmeler ve anlamları

Benzetme	Anlam	Benzetme	Anlam
baykuş gibi	1. uğursuzluk getirdiğine inanılan (kimse)	kukumav kuşu gibi	1. tek başına, kimsesiz
böcek gibi	1. ufak tefek ve esmer (çocuk)	kuş gibi	1. çok hafif 2. çabuk iş gören, eline ayağına çabuk 3. çok az 4. çaresizce 5. kısa sürede
ceylan gibi	1. vücudu ince ve narin olan (kadın)	kuzgun gibi	1. çok kara, çok koyu
çıyan gibi	1. hain bakışlı (kimse)	leylek gibi	1. zayıf ve uzun bacaklı
dolap beygiri gibi	1. dar bir çevrede hep aynı işi yapmak	manda gibi	1. çok iri ve hantal 2. çok yemek
ejderha gibi / ejder gibi	1. iri yapılı ve korkunç görünüşlü	öküz gibi	1. aptal, anlayışsız bir biçimde 2. karşısındakini rahatsız edencesine
horoz gibi	1. kabadayıcı davranan (kimse)	pire gibi	1. çevik, çok hareketli, yerinde duramayan
ıstakoz gibi	1. çok kırmızı	sunu gibi	1. ince ve uzun boylu
it gibi	1. çok çalışmak	sülük gibi	1. çok sırnaşık, yapışkan (kimse)
karabatak gibi	1. bir görünüp bir ortadan kaybolan (kimse)	sülün gibi	1. boylu boslu ve yürüyüşü güzel (kız veya kadın)
katır gibi	1. inatçı (kimse)	tazı gibi	1. çok zayıf ve ince kemikli (kimse) 2. çok hızlı (kimse)
keklik gibi	1. güzel, alımlı, hareketli	tosun gibi	1. tıknazca ve gürbüz
kene gibi	1. istenmediği hâlde birinin peşini bırakmamak, yakasını bırakmamak		

Yukarıdaki benzetmeler arasından, “ceylan gibi”, “sunu gibi”, “sülün gibi” ve “keklik gibi” tamamen olumlu anlama sahiptir. “böcek gibi”, “kuş gibi”, “leylek gibi”, “tazı gibi”, “tosun gibi” benzetmelerinin bağlama göre hem olumlu hem olumsuz anlama sahip olduğu, geri kalan 16 benzetmenin ise olumsuz nitelermeler için kullanıldığı görülmektedir.

4.5.2. Türkçe ile Eşleşmeyen Japonca Benzetmeler ve Anlamları

Bu kategoriye giren 6 benzetme tespit edilmiştir.

Tablo 8: Türkçe ile eşleşmeyen Japonca benzetmeler ve anlamları

Benzetme	Anlam	Benzetme	Anlam
<i>ushi no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ³¹ (inek gibi)	1. güçlü 2. sağlam 3. sessiz 4. itaatkâr 5. yavaş 6. kalın 7. sağlıklı	<i>shika no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ³² (geyik gibi)	1. kestane renkli 2. içe çökmüş (yüz) 3. hafif (adım) 4. esnek (vücut) 5. ince ve düzgün (bacak) 6. çevik ve hızlı
<i>tora no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ³³ (kaplan gibi)	1. korkunç	<i>usagi no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ³⁴ (tavşan gibi)	1. küçük (göz) 2. kırmızı (gözbebeği) 3. kemirerek yemek 4. korkudan titremek
<i>nezumi no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ³⁵ (fare gibi)	1. esnek, rahat 2. küçük (yüz) 3. ön dişleri aşağı yukarı hareket ettirmek	<i>tokage no yō ni / yō na / mitai ni / mitai na</i> ³⁶ (kertenkele gibi)	1. hızlı 2. soğuk (bakış) 3. korkmuş (bakış)

Yukarıdaki tabloda ilk sırada yer alan Japonca inek benzetmesinin Türkçedeki aslan benzetmesi ile örtüştüğü, olumlu niteliklerin aktarımı için kullanıldığı görülmektedir. Benzer şekilde geyik için de çoğunlukla olumlu bir imaj hâkimdir. Kaplan benzetmesinde ise Japon toplumunun kaplanı korkunçluğu nitelemek için tercih ettiği dikkat çekmektedir. Türkçede bunun için ejder ve ejderha kullanılmaktadır. Tavşan, fare ve kertenkelenin de kaplan kadar olumsuz olmasa da insanın olumsuz fiziksel özelliklerini nitelediği anlaşılmaktadır.

5. ANSİKLOPEDİK ANLAM AÇISINDAN HAYVAN ADLARI İÇEREN TÜRKÇE VE JAPONCA BENZETMELER

3. bölümde hayvan adları içeren Türkçe ve Japonca benzetmeler anlamsal açıdan karşılaştırılmıştır. Türkçe benzetmelerin anlamları doğrudan sözlükten alınmıştır. Japonca benzetmelerin anlamları ise örnek cümleler incelenerek tespit edilmiştir. Ancak bu çalışma kapsamına dâhil edilen ya da edilemeyen tüm benzetmelerin anlamlarının daha önce de belirtildiği gibi bu çalışmadaki anlamlarla sınırlı olmadığı düşünülmektedir. Ayrıca bir benzetmenin aynı dili konuşan kişiler için bile her zaman aynı anlamı işaret etmesi mümkün görünmemektedir. Örneğin Japonca “eşek gibi” benzetmesinin anlamları içerisinde “korkmak” anlamı bulunmaktadır. Ancak bu benzetme herkese aynı anlamı çağrıştırmayabilir. Çünkü “eşek” için bir toplumun ortak bir bakış açısı olabileceği gibi aynı toplumun bireyleri arasında deneyim, inanış, yaşam şekli gibi birçok açıdan farklılık bulunduğundan “eşek” ya da herhangi bir kavrama farklı anlamsal yüklemeler kaçınılmazdır. İşte bu noktada ansiklopedik anlam bakış açısı konuya farklı bir yorum getirmeyi sağlamaktadır. Bir sözcüğün sahip olduğu anlamların tamamı ansiklopedik anlamı oluştururken, kuramsal çerçeve bölümünde ansiklopedik anlamın geleneksellik, genellik ve içsellik olmak üzere 3 temel ilkesi olduğundan bahsedilmişti. “eşek gibi” benzetmesinin anlamına tekrar dönülecek olursa “korkmak” anlamı “eşek” sözcüğünün ansiklopedik anlamı içerisinde geleneksellik ilkesine uysaydı, “eşek gibi”

31 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *kenkō de ushi no yō na onna* → sağlıklı inek gibi kadın; *ushi no yō ni yukkuri shita supīdo de* → inek gibi yavaş bir hızda; *ushi no yō ni futoi kubi* → inek gibi kalın boyun; *kachiku no ushi no yō ni jūjun* → evcil inek gibi itaatkâr; *ushi no yō ni oshi damatte kotaenai* → inek gibi susup ve cevap vermemek (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/6597395>)

32 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *shika no yō na kuri iro no kyasha na kakato* → geyik gibi kestane renkli narin topuklu; *shika no yō na keikai na hochō de choko choko aruku* → geyik gibi hafif adımlarla yürümek; *shika no yō na ashi* → geyik gibi bacaklar; *shika no yō ni shinayaka na karada* → bir geyik gibi esnek vücut (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/3134037>)

33 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *tora mitai na kowai me* → kaplan gibi korkunç gözler (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/8549297>)

34 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *usagi no yō ni chīsai me* → tavşan gibi küçük gözler; *usagi no yō ni akai me no tama* → tavşan gibi kırmızı gözbebekleri; *retasu o usagi no yō ni kakaete taberu* → marulu tavşan gibi tutup yemek; *okubyō na usagi no yō ni furueru* → korkak bir tavşan gibi titremek (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/6185048>)

35 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *nezumi no yō ni migaruku aruki mawaru* → fare gibi rahatça dolaşmak; *obieta nezumi no yō ni chiisana kao* → korkmuş bir fare gibi küçük yüz; *nezumi no yō ni maeba o ugokashita* → fare gibi ön dişlerini hareket ettirdi (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/2555869>)

36 Bu benzetmenin anlamının tespit edildiği ifade örnekleri şu şekildedir: *tokage no yō ni subayai* → kertenkele gibi hızlı; *shinda tokage no yō ni tsumetai sono me* → ölü kertenkele gibi soğuk gözler; *tokage no yō ni obieta me* → kertenkele gibi korkmuş gözler (Nihongo Hyōgen Info, 2022: <https://hyogen.info/word/4614640>)

benzetmesini duyan çoğu kişinin aklına “korkmak” anlamı gelecekti. Diğer taraftan “eşek” sözcüğünün prototip, ideal ya da kalıplaşmış örnekleri “korku” ile ilintili olsaydı “eşek gibi” benzetmesini duyanların zihninde “korku” ya da “korkmak” gibi kavramlar belirecekti. Son olarak “korku”, bu hayvanının öne çıkan bir özelliği olsaydı yani içsellik niteliği dâhilinde olsaydı, “eşek gibi” benzetmesi duyanlara hemen “korku” duygusunu hatırlatacaktı. Sonuç olarak “eşek gibi” benzetmesi çok sayıda insana göre “korku”yu çağrıştırmıyorsa ansiklopedik anlamın geleneksellik ilkesine uymadığı söylenebilir. Tüm eşekleri “korkak” olarak nitelemek mümkün değilse, bu benzetme genellik ilkesinin prototip örnek sınıflandırmasına da girmez. Ama bu benzetmede “eşek” kalıplaşmış örnektir denebilir. Çünkü tüm eşekler korkak değildir ancak bu özellik genele mâl edilmiştir. Ancak bu durumda bile bu benzetmenin çoğunluk tarafından anlaşılma ihtimali düşüktür. Bunun için geleneksellik ilkesinin de devreye sokulması, bu benzetmenin anlaşılır olması için elzemdir. Bu yüzden “eşek gibi” benzetmesinin baş kısmına “leopar sürüsü tarafından saldırıya uğrayan” açıklaması eklenmiştir. Böyle bir tehlike ile karşı karşıya kalan bir hayvanın korkması doğaldır ve bu açıklamayı duyan herkes bu durumdaki bir hayvanın korkacağını bilir. Dolayısıyla “leopar sürüsü tarafından saldırıya uğrayan eşek gibi” benzetmesi hem genellik ilkesinden prototip örnek dâhilindedir; hem de geleneksellik ilkesini sağlamaktadır. Benzer şekilde Japoncada “köpek gibi” benzetmesinin anlamları arasında “şaşkın” anlamı bulunmaktadır. Her köpek için şaşkın nitelemesi yapılamayacağından bu benzetmede de “köpek” kalıplaşmış örnektir. Diğer taraftan “yolunu kaybetmiş köpek gibi” benzetmesinde “köpek” sözcüğünü niteleyen açıklama bu benzetmeyi hem geleneksel yapmaktadır, hem prototip yapmaktadır. Bu bölümde, bu çalışmada ele alınan benzetmeler bu bakış açısı ile sınıflandırılmaktadır.

Tablo 9: Ansiklopedik anlam açısından Türkçe benzetmeler

	Geleneksellik İlkesi	Genellik İlkesi			İçsellik İlkesi
		Prototip	İdeal	Kalıplaşmış	
arı gibi, aslan gibi, at gibi, aygır gibi, ayı gibi (iri yarı), boğa gibi, böcek gibi, ceylan gibi, deve gibi (uzun boylu), ejderha/ejder gibi, fil gibi, istakoz gibi, karga gibi, kuş gibi, kuzgun gibi, leylek gibi, manda gibi, papağan gibi, suna gibi, tazı gibi, tosun gibi, yengeç gibi, zürafa gibi	✓	✓	×	×	✓
ayı gibi (kaba), çıyan gibi, deve gibi (hantal), deve kuşu gibi, dolap beygiri gibi, domuz gibi, eşek gibi, hindi gibi, horoz gibi, it gibi, kaplumbağa gibi, karabatak gibi, katır gibi, kene gibi, köpek gibi, kukumav kuşu gibi, kumru gibi, kurt gibi, maymun gibi, öküz gibi, pire gibi, sülük gibi, tavuk gibi, yılan gibi	✓	×	×	✓	×
bülbül gibi, kedi gibi, keklik gibi, kuzu gibi, sülün gibi, tilki gibi	✓	×	✓	×	×

İnsanı fiziksel açıdan niteleyen benzetmelerin, ansiklopedik anlamın geleneksellik ve içsellik ilkesini barındırdığı, genellik ilkesi içerisinden de prototip örneğe denk geldiği düşünülmektedir. Çünkü örneğin “at gibi” benzetmesi duyulduğunda çoğu insanın aklına tipik bir at örneği gelecektir. İrilik ise bu atın içsel bir özelliğidir. İnsanı davranış açısından niteleyen benzetmelerde ise, geleneksellik ve kalıplaşmış örnek özelliği ön plana çıkmaktadır. “yılan gibi” örneği üzerinde düşünülecek olursa yılan bazı özellikleri ile geleneksellik derecesi yüksek bir hayvandır. Ama yılanı sinsi yakıştırması insan tarafından yapılan basmakalıp bir düşüncedir. Oysa yilandaki olumlu ya da olumsuz özellikler onun doğasına aykırı değildir. Son olarak olumlu bir şekilde insanı niteleyen benzetmelerde ise geleneksellik ve ideallik ilkelerinin işlediği düşünülmektedir. “bülbül gibi” benzetmesinde kuşlar arasından da bülbüller arasından da en güzel sesli olan seçildiğinden, bu benzetmenin ideal örnek koşulunu sağladığı söylenebilir.

Tablo 10: Ansiklopedik anlam açısından Japonca benzetmeler

	Geleneksellik İlkesi	Genellik İlkesi			İçsellik İlkesi
		Prototip	İdeal	Kalıplaşmış	
<i>buta (domuz), dachō (deve kuşu), hachi (arı), hato (kumru/güvercin), hebi (yılan), hitsuji (koyun), inu* (köpek), kame (kaplumbağa), kani (yengeç), karasu (karga), kitsune (tilki), kuma (ayı), neko* (kedi), nezumi (fare), ōkami (kurt), ōmu (papağan), rakuda (deve), roba* (eşek), saru (maymun), shichimenchō (hindi), shika (geyik), shishi (aslan), tokage (kertenkele), tora (kaplan), uma (at), usagi (tavşan), zō (fil)</i> <i>+ yō ni/ yō na / mitai ni / mitai na (gibi)</i>	✓	✓	×	×	✓
<i>niwatori (tavuk)</i> <i>+ yō ni/ yō na / mitai ni / mitai na (gibi)</i>	✓	×	×	✓	×
<i>uguisu (bülbül), ushi (inek)</i> <i>+ yō ni/ yō na / mitai ni / mitai na (gibi)</i>	✓	×	✓	×	×

Japonca benzetmeler için de Türkçe benzetmeler için yapılan benzer açıklamalar geçerlidir. Ancak bu bölümün başında da açıklandığı gibi bazen hayvan adı önüne açıklama eklenerek geleneksellik derecesinin yükseltilmesinin hedeflendiği düşünülmektedir. Yukarıdaki tabloda yıldız işaretli eşek, kedi, ve köpek benzetmelerinde böyle bir durum söz konusudur. Örneğin, Japonca “kedi gibi” benzetmesini duyan bir anadili konuşucusunun bile aklına “tembel” anlamı gelme ihtimali düşüktür. Oysa bu benzetmenin başına “ev” sözcüğü getirilse yani “ev kedisi gibi” benzetmesi oluşturulsa o zaman “tembel” anlamı rahatlıkla akla gelecektir.

6. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Bu çalışmada hayvan adı içeren 53 Türkçe ve 30 Japonca benzetme karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Anlamsal karşılaştırma sonucunda benzetmeler 5 kategori altında toplanmıştır. Her iki dilde de aynı hayvan adı içeren ve aynı anlama sahip sadece 1 benzetme tespit edilmiştir. Bu “papağan gibi” benzetmesidir. Buradan hareketle Türk ve Japon toplumlarının papağana karşı benzer bir bakış açısına sahip oldukları düşünülmüştür. Diğer kategoriler altında dikkat çeken noktalar ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Türkçe ve Japoncada hayvan adları içeren benzetmeler çoğunlukla insanların fiziksel ve davranışsal özelliklerini nitelemektedir.
- Olumlu anlama sahip benzetmeler bulunsa da olumsuz nitelemelerin daha fazla olduğu görülmektedir.
- Türk toplumu için aslanın, Japon toplumu içinse at ve ineğin güç, sağlık, sağlamlık gibi önemli kavramları temsil ettiği tespit edilmiştir.
- Türkçede fil, yemek yeme şekli ve şişmanlıkla ilişkilendirilirken, Japoncada filin tamamen olumsuz bir anlamı işaret ettiğini söylemek güçtür. Ancak Japoncadaki “fil gibi” benzetmesinin öfke ile alakalı olması dikkat çekmektedir.

- Kedinin Türkler için olumlu, Japonlar içinse hem olumlu hem olumsuz bir imaja sahip olduğu anlaşılmıştır.
- Köpek ise kediden farklı olarak Türkler için olumsuz bir anlam taşımaktadır, Japonlar içinse kedi ile benzer şekilde hem olumlu hem olumsuz birçok anlama sahiptir.
- Kurt için köpeğin tam tersi anlamlar söz konusudur. Türk toplumu için kurt olumlu bir anlam içermektedir; Japon toplumu içinse kurdun olumsuz birden çok anlamı mevcuttur.
- Her iki toplumda da ayı, iriliği; domuz, fazla yemek yemeyi, şişmanlığı; kaplumbağa, sessizliği; karga, zayıflık ve esmerliği; tilki, kurnazlığı, yengeç, yan yürüme şeklini; yılan, kıvrım kıvrım olma durumunu temsil etmektedir. Ancak bu anlamların dışında, aynı hayvan adlarını içeren benzetmeler her iki toplum için farklı anlamlara da sahiptir.
- Domuzun, her iki toplum için de olumsuz bir imaja sahip olduğu anlaşılmıştır.
- Yılanın ise Türkler için sevimsizliği, sinsiliği temsil ederken, Japonlar için kurnazlığı temsil etmesi dikkat çekmektedir.

Ayrıca bu çalışmada ele alınan benzetmeler bir de ansiklopedik anlam bakış açısıyla çözümlenmiştir. Bunun sonucunda, ansiklopedik anlamın genellik ve içsellik ilkelerinin benzetmenin anlamını belirleyen niteliklerken, geleneksellik ilkesinin benzetmelerin anlamlarının anlaşılmasında önemli bir ölçüt olduğu sonucuna varılmıştır. Bir benzetmenin birçok anlamının olmasını da geleneksellik ilkesine bağlamak mümkündür. Bir nesne ya da bir hayvan, bunun ne olduğu fark etmeksizin o kavramla ilgili bilgilerin merkezi ya da çevresel oluşu kişiden kişiye, toplumdaki topluma değiştiğinden anlam denen şeyin de bu derece farklılık göstermesi şaşırtıcı değildir.

Benzetmeler açısından bakılacak olursa bu çalışma sonucunda ansiklopedik anlam bilgisinden hareketle bir benzetme ile karşılaşıldığında o benzetmenin yapısından, o benzetmenin deyim ve atasözleri kadar kalıplaşmış olup olmadığı ya da ait olduğu kültürdeki yeri hakkında fikir yürütmenin mümkün olduğu söylenebilir.

Son olarak belirtmek gerekirse, hayvan adı içeren Türkçe ve Japonca benzetmelerin bu çalışmada ele alınandan çok daha fazla olduğu şüphesizdir. Bu çalışma yazılı kaynaklar temel alınarak oluşturulan sözlük ve sitelerden taranan benzetmeleri kapsadığından, bundan sonraki çalışmalara konuşma dilinde kullanılan benzetmelerin de dâhil edilmesinin bu alandaki araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbay, O. H. (2014). "Japon Atasözlerinde Geçen Bazı Hayvan İmgeleri Üzerine Tespitler", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 31, s. 127-146.
- Aksan, D. (2009). *Anlambilim*, 5. Baskı, Engin Yayın Evi, Ankara.
- Aydoğmuş, E. (2020). "Kırgız Türkçesinde Hayvan Adlarıyla Kurulan Deyimler (At ve İt Örneğinde)", *Türkiyat Mecmuası*, 30, 2, 355-374.
- Baba, T. (2020). ""Inu" ni Kansuru Kotowaza 2 – "Inu" o dō toraete kita ka –", *Sapporo Kokugo Kenkyū*, 25, 27-40.
- Baba, T. (2019). ""Inu" ni Kansuru Kotowaza 1 – "Inu" o dō toraete kita ka –", *Sapporo Kokugo Kenkyū*, 24, 19-28.
- Baba, T. (2018). ""Niwatori" ni Kansuru Kotowaza – "Niwatori" o dō toraete kita ka –", *Sapporo Kokugo Kenkyū*, 23, 9-18
- Baba, T. (2017). ""Saru" ni Kansuru Kotowaza – "Saru" o dō toraete kita ka –", *Sapporo Kokugo Kenkyū*, 22, 11-22.
- Baba, T. (2016). ""Hitsuji" ni Kansuru Kotowaza – "Hitsuji" o dō toraete kita ka –", *Sapporo Kokugo Kenkyū*, 21, 11-16.
- Baba, T. (2015). ""Uma" ni Kansuru Kotowaza – "Uma" o dō toraete kita ka –", *Sapporo Kokugo Kenkyū*, 20, 1-14.
- Baba, T. (2014). ""Hebi" ni Kansuru Kotowaza – Hebi o dō toraete kita ka –", *Sapporo Kokugo Kenkyū*, 19, 1-14.
- Baba, T. (2013). ""Ryū" ni Kansuru Kotowaza – Ryū o dō toraete kita ka –", *Sapporo Kokugo Kenkyū*, 18, 1-7.
- Baba, T. (2012). ""Usagi" ni Kansuru Kotowaza – Usagi o dō toraete kita ka –", *Sapporo Kokugo Kenkyū*, 17, 1-8.

- Baba, T. (2011). ““Tora” ni Kansuru Kotowaza – Tora o dô toraete kita ka –”, *Sapporo Kokugo Kenkyū*, 16, 19-28.
- Baba, T. (2010). ““Ushi” ni Kansuru Kotowaza – Ushi no nani o dô toraete kita ka –”, *Sapporo Kokugo Kenkyū*, 15, 13-22.
- Bekar, B. (2016). “Kırgız Atasözlerinde Geçen Hayvan Adları Üzerine Bir İnceleme”, *Journal of Turkish Language and Literature*, 2/2, 19-38.
- Evans, V. and Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*, Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Gençer, Z. (2017). “Türk ve Japon Atasözlerinde Hayvan Metaforları”, *Japon Dili ve Kültürü İncelemeleri*, (Ed: C. Kahraman, ve L. Toksöz), s. 201-218, Transnational Press London, London.
- Güneş, S. (2017). “Hayvan Adları İçeren ve İnsanı Niteleyen İtalyanca ve Türkçe Metaforlar Üzerine Bir İnceleme”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16 (4), ss.1102-1118.
- Kıran Z. ve Kıran A. (2006). *Dilbilime Giriş*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Kurucu, A. (2020). *Türkiye ve Kosova’da Kullanılan Atasözlerinde Hayvan Adları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ordu Üniversitesi.
- Langacker, R. W. (2008). *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*, Oxford University Press, New York.
- Momiyama, Y. (2010) *Ninchi Gengogaku Nyūmon*, Kenkyūsha, Tokyo.
- Ömür, F. (2012). “Almancada ve Türkçede Hayvan Adlarıyla Yapılmış Deyimlerin Anlam Bakımından Eşdeğerliliği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5/20, 81-113.
- Özkan Kurt, F. (2022). “Türkçede Hayvan Adlarının Metaforik Kullanımları”, *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8, 273-294.
- Türk, O. (2019). “Kültürel Miras Olarak Hayvanların Atasözlerimize Kattıkları Anlam Üzerine Bir Değerlendirme”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 44, 320-334.
- Ueda, Y. (2004). “Kontrastive Phraseologie - idiomatische Wendungen mit Tierbezeichnungen als Hauptkomponenten im Deutschen und Japanischen”, in *Res Humanae Proverbiorum Et Sententiarum, Ad Honorem Wolfgangi Mieder*, (Ed: C. Foeldes), Tübingen: Gunter Narr Verlag, S.351-364.
- Yüceol Özezen, M. (2021). “Türkçede Hayvan Adları 1: Türkçe Sözlük’teki Temel Sözlükbirimler Bağlamında Türkçenin Hayvan Evreni”, *Littera Turca (Journal of Turkish Language and Literature)*, 7/4, 1439-1475.

İnternet Kaynakları

- Nihongo Hyōgen Info, <https://hyogen.info/> (ET: 01 Temmuz - 20 Ağustos 2022).
- TDK Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (ET: 01 Temmuz - 15 Ağustos 2022).

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).